

הלכות צדקה

"בְּאֵרַח צְדָקָה אֶהְלֵךְ"

משלי ח, כ

- א. הגדרת המצווה
מצווה עשה מהתורה לתת לעני צדקה – "כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיֹן... פָּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ". (דברים טו, ז-ח). וכל שהגיע אליו עני, ולא נתן לו צדקה, עבר על איסור לא תעשה מהתורה – "לֹא תִאֲמָץ אֶת לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחִידְךָ הָאֶבְיֹן" [שם].¹
- ב. נתינת צדקה למי שאין מכירים אותו
אדם המבקש צדקה ואין מכירים אותו, יש לתת לו כסף קטן בלבד.² אם הוא אומר שהוא רעב, יש לתת לו אוכל, או סכום כסף שיספיק לארוחה זולה.³ מעבר לכך, מוטל על המבקש לפנות לגורם מוסמך,⁴ והוא יבדוק את מצבו הכלכלי.
- ג. מדידת העוני היא מוחלטת בהתאם לסל מוצרים בסיסי
גדר נתינת הצדקה היא מדד מוחלט ולא יחסי.⁵ כלומר, אין בודקים את מצבו הכלכלי של אדם ביחס לחברה הסובבת אותו, אלא ביחס לסל מוצרים בסיסי.⁶ הרי שאדם מוגדר כעני, כאשר אינו יכול לספק לעצמו רמת חיים מינימלית.⁷
- ד. מה כולל סל מוצרים בסיסי
סל המוצרים הבסיסי כולל בתוכו את כל ההוצאות, הנדרשות לאדם או משק בית לקיום מינימלי. כמו מזון; לבוש; דיוור;⁸ בריאות; חינוך ועוד.⁹
- ה. קניית דברי מותרות מונעת הגדרת עוני
אדם שקונה דברי מותרות,¹⁰ ואינו מסתפק בסל מוצרים בסיסי, אינו זכאי לקבל צדקה. אלא יצטרך לרדת ברמת החיים, ורק לאחר מכן, אם יכנס לאמור בסעיף ג', יוגדר כעני.
- ו. סל המוצרים הבסיסי אינו כולל חסכון כספים לעתיד
סל המוצרים הבסיסי של האדם, אינו כולל בתוכו הפרשת כספים לשם חיסכון עתידי. כלומר, אדם לא יכול להוריד מהכנסותיו בהווה לשם חיסכון עתידי, ולהטיל עצמו על הציבור עקב זאת.¹¹
- ז. הכנסות מול הוצאות בהגדרת עוני
אדם שאין לו חסכונות, אך הוא עובד והכנסותיו מצליחות לממן את הוצאותיו, אינו מוגדר עני.¹²

מקורות וביאורים

- ¹ רמב"ם [מתנות עניים ז, א-ב].
- ² רמב"ם [מתנות עניים ז, ז].
- ³ רמב"ם [מתנות עניים ז, ו].
- ⁴ הדרך המומלצת היא הקמת גמ"ח קהילתי/שכונתי. וכבר כתב הרמב"ם [מתנות עניים ט, ט]: "מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה".
- ⁵ כדברי חז"ל [פאה ח, ח] על גדר קבוע של מאתיים זוז: "מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני".
- ⁶ גם במושג העוני המוחלט, ישנה זיקה לחברה בקביעת סל המוצרים הבסיסי. רמת החיים שתייחסב מינימום סביר, שונה מחברה אחת לשנייה. אך העיקרון הוא שהתורה מחפשת מדד מוחלט לגדר עני, ואי השוויון כשלעצמו אינו נתפס כאי צדק.
- ⁷ חז"ל [קונטרס סדר השביעית (תשי"א) עמ' 16]; הגרש"ז [קול תורה לא עמ' צ]; הרב וואזנר [שבת הלוי ח"ב קב]; הרב פינשטיין [אגרות משה י"ד א, קמד]; הרב טל [שו"ת ט"ח שאלה 1807]; הרב בלויא [צדקה ומשפט ב, הע' י]; הרב אפרתי [הליכות שדה 64 עמ' 17]; הרב מלכא [הליכות מועד פורים עמ' שמא] ועוד.
- ⁸ למען הסר ספק, מדובר על פתרון דיוור בסיסי, כלומר שכירות דירה במקום זול בלבד. מבואר שיתום שהגמ"ח צריך לדאוג לו, אין קונים לו דירה, אלא רק שוכרים לו: "יתום שבא לישא, שוכרין לו בית" [כתובות סז, ב]. מסביר המאירי [שם]: "יתום שבא לישא עושיין לו כל צרכו מן הצדקה בצמצום שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכלי תשמיש ואחר כך משיאין אותו וכלם בצמצום גדול וכסדר שנאמר די מחסורו לפרנסו אתה מצווה ולא לעשרו". דין זה נפסק ברמב"ם [מתנות עניים ז, ד] ובטוש"ע [י"ד נה, א].
- ⁹ כדי לקבוע סל זה, יש לבצע בדיקה מהם המוצרים הבסיסיים הנצרכים לחיים מינימליים (כדברי המאירי בהערה הקודמת). גמ"ח קהילתי יכול להתנות להכליל או לגרוע מוצרים מסוימים בהתאם לסוג האנשים החברים בקהילה.
- ¹⁰ דברי חז"ל [כתובות סז, ב] על נתינת צדקה לעני בן טובים – "די מחסורו". כלומר, בהתאם לרמת החיים הקודמת שלו, ניתן לראות בכמה אפשרויות: (א) מדובר על נתינה זמנית כדי שלא יתפרסם שפלוני ירד מנכסיו, אך לאחר שהתפרסם בציבור שירד מנכסיו, מקבל כעני רגיל [שטמ"ק בשם הגאונים, כתובות סז, ב]. (ב) מדובר על דברים נצרכים – "לפי צורך שעה לבריאות", כלומר דברים נצרכים עד כדי פיקוח נפש לנצרך [מהרש"א שם]. וכך גם דייק המהרש"ד [י"ד קסו]: "הרי ודאי דלא מיירי אלא במי שהורגל ואין לו יכולת עתה בשום צד למצוא הרגלו ולימודו ואפשר יסתכן על זה אמרה תורה אשר יחסר לו". (ג) חז"ל ראו את הגמ"ח כקופה ציבורית עם רכיב ביטוחי. כלומר, כדי לעודד את העשירים לתרום הרבה לצדקה, יש להם מעין "ביטוח" שאם ירע מצבם הכלכלי, הם לא יקבלו תמיכה כמו עני רגיל, אלא תמיכה מוגברת בהתאם לרמת החיים בה הם נהגו עד שנהפכו לעניים (כמו בחלק מגמלאות ביטוח לאומי של ימינו, אשר ניתנות בהתאם להכנסה הרגילה, כמו דמי לידה, ודמי אבטלה). וכבר עמד על הבחנה זו הרב בני פורת [צדק דלים עמ' 174].
- ¹¹ יראה לי שיוצאים מכלל זה הם החסכונות הקבועים בחוק: חיסכון פנסיוני – מנהג המדינה להפריש לחיסכון זה. חיסכון לכל ילד – הינו כסף של הילד, שאותו מביאה המדינה, במסגרת קצבת ילדים.
- ¹² ואין בכך סתירה לדברי חז"ל [פאה ח, ח] על העברת קו העוני במאתיים זוז. כדברי ערוך השולחן [י"ד רמח, ב]: "דאם יש לו פרנסה פשיטא שאסור לו לקבל צדקה אף כשאין לו מאתים זוז. דהטעם דבפחות משיעור זה רשאי לקבל צדקה, משום דאמר חכמים דבפחות משיעור זה

ח. כדי להיחשב עני יש למכור רכוש יקר ולרדת ברמת החיים אדם המחזיק ברכוש יקר יותר ובמקומו יוכל להשתמש ברכוש פשוט יותר, אינו מוגדר עני, עד אשר ירד ברמת החיים. הרכוש מחולק לשני סוגים: (1) רכוש שנצרך לשימוש רגיל - עליו לעבור לרכוש פשוט יותר.¹³ (2) רכוש שאינו רגיל כמו תמונות יוקרה או אביזרי מותרות - עליו למכור לחלוטין.¹⁴

ט. אמצעי פרנסה אין צורך למכור אלא רק לעבור לכלים פשוטים כלי תשימיש שאיתם משתמש האדם לפרנסתו כמו מונית לנהג מונית, או טרקטור לחקלאי, מהווים כלי תשימיש נצרכים לשימוש. לכן, אדם יכול להמשיך להשתמש בהם בלי למוכרם ולהיות מוגדר כעני, בהנחה שהם אינם כלי מותרות, ולא ניתן להשתמש בכלים פשוטים יותר.¹⁵ הרי שעצמאי אינו צריך לסגור את העסק שלו ולהיות שכיר.

י. מ'ציו' כושר השתכרות כדי להיחשב עני כדי להיות זכאי לקבל צדקה, מוטל על האדם לנצל את כושר ההשתכרות הנורמטיבי שלו.¹⁶ כלומר, מי שמסרב לעבוד ומטיל את עצמו על הציבור, אינו מוגדר עני.¹⁷ אדם אינו יכול לפטור עצמו מעבודה, בטענה שלא מצא עבודה לפי כבודו.¹⁸

יא. אדם יכול להיחשב עני עקב קושי תזרימי נקודתי אדם שנקלע לקושי תזרימי נקודתי, למרות היותו בעל נכסים רבים, כל עוד אין לו כעת כסף נזיל להוצאותיו הבסיסיות, מוגדר כעני.¹⁹ אמנם אם ביכולתו ללוות כסף להוצאותיו הבסיסיות, אין הוא מוגדר כעני, שהרי ביכולתו להסתדר.²⁰

יב. אדם לא ייחשב עני אם הוא מחזיק בחיסכון כספי גדול אדם שנקלע למצב שבו הוצאותיו גדולות מהכנסותיו, ויש לו חסכון כספי שיכול להיות נזיל.²¹ אם יפתח את החיסכון, יחלקו 12, ואותו חלק חודשי ישנה את מצבו הכלכלי, לכדי מימון הוצאותיו, אינו מוגדר עני.²²

יג. אדם לא צריך למכור את דירת המגורים שלו כדי להיחשב עני

מקורות וביאורים

הדבר חייב אתה להקים לבד... מותר לך לחדול מלעזוב לו כשאנו רוצה להיות עמך במלאכתו, ומכאן תשובה על מקצת ענייני בני עמינו המטילים את עצמם על הציבור ואינן רוצים לעשות בשום מלאכה אף אם בידם לעשות באיזו מלאכה או איזה דבר אחר אשר בו יכולין להביא שבר רעבון ביתם, וקוראים תגר אם אין נותנים להם די מחסורם, כי דבר זה לא צוה ה' כי אם עזוב תעזוב עמו הקם תקים עמו כי העני יעשה כל אשר ימצא בכוחו לעשות ואם בכל זה לא תשיג ידו, אז חייב כל איש מישראל לסעדו ולחזקו. ולמרות שאין הכלי יקר ספר הלכות, הסברא הישרה חותכת הלכה כסיעת הספר חסידים ודעימיה. כך גם הכריעו בתקנות קהילת מנטובה [תולדות היהדות ח"ב עמ' 378]. מלבד זאת, יש להתרחק "ממלכות קצבאות העוני", ולהימנע מנתינת תמריץ לאנשים לא לעבוד ולהפיל עצמם על הציבור.

18 אדם שפוטור מעבודתו הבכירה, ומצא רק עבודה כעובד זוטור, או בעבודה שאינה מתמיהה לו, אינו יכול להפטר בטענה שברצונו לעבוד רק במשרה בכירה כמו שהיתה לו. וחי"ל [ע"פ פסחים ק"ג, א] כבר שבחו אדם שעובד, על אף שעוסק בעבודה בזויה ומלוכלכת: "מוטב לאדם לפשוט עור בהמות מתות ולהשתכר מכך, ולא יאמר לציבור שאין זו עבודה לכבודו ושיפרנסו אותו". כלומר, מתן דמי אבטלה של חצי שנה [למעט זמן נצרך לחפש עבודה חדשה], הינו מעשה המנוגד הן לערכי ההלכה והן לערכי המוסר הפשוט.

19 רמב"ם [מתנות עניים ט, טו].

20 מאחר שבעצם יש לו דרך להשיג כסף גם ללא עזרת הגמ"ח. וכך פסק הגר"א: "והנה בבואי אז לפני מו"ר [הגר"א], רציתי לעמוד ע"ד נידון השנוי במחלוקת בינינו, אי רשאי לפרנס מקופה של צדקה אשה שהלך בעלה למדינת הים, לרבנן דפליגי עליה דחנן, ובהתחלתי להציע השמועה לפניו החליט בפשיטות דהעובר ממקום למקום מחויב ללוות אם ימצא דאם מוצא מי שילוו לא מקרי עני באותה שעה ודבריו ישרו בעיניי" [שר"ת חוט המשולש א, יז]. וכן ערוך השולחן [י"ד רנ"ג, א]: "ודע שהדבר פשוט שאם זה הבעה"ב העובר ממקום למקום ביכולתו ללוות שאטור לו לקבל צדקה". למעשה לאדם בעל נכסים, קל מאוד להשיג הלוואה תמורת משכון נכסיו.

21 למעט חיסכון פנסיוני שמשיכתו לפני הזמן נושאת קנס של 47% מס, או השקעה אחרת, שלא ניתן להשתמש בה כרגע עקב הסכסם מקדים.

22 מסתבר שחיסכון מועט של אלפי שקלים פר נפש, לא יגרע מהיות פלוני עני. זאת מכיוון שיש הוצאות גדולות מידי פעם, והן כלולות בתוך ההוצאות הרגילות, אף שקשה לחשבם בתזרים הכספי הרגיל [תקלה רצינית ברכב; כתר בשיניים; תיקון חשמל או אינסטלציה בבית; מכשיר חשמלי יקר שהתקלקל וכו'].

אין בו כדי להתפרנס כמ"ש שם, אבל כשיש לו פרנסה מי התיר לו לקבל צדקה אפילו אין לו מעות כלל".

13 כלומר, רכב יקר או חדש, יש למכור ולעבור לרכב פשוט, וכו'.

14 פשט הגמרא [כתובות סח, א]. ופסק הרמב"ם [מתנות עניים ט, יד]: "עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב... מחייבים אותו למכור כליו וליקח אחרים חזותין מהם ואחר כך יטול". וכך כתבו גם הר"ף [כתובות כט, ב]; אור זרוע [הלכות צדקה יד]; תלמידו ר"י [שטמ"ק כתובות סח, א]; מאירי [שם] ושר"ע [י"ד רנ"ג, א].

15 אמנם בדיני משכון וסידור לבעל חוב, רואים שמשאירים לעני רק את כלי התשימיש של אומן, אך חמור וספינה לא משאירים לו: "היה אומן, נותנים לו שני כלי אומנות מכל מין ומין, כגון שהיה חרש נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות... היה אכר או חמר, אין נותנין לו לא צמדו ולא חמורו. וכן אם היה ספן, אין נותנין לו ספינתו. אף על פי שאין לו מזונות [אלא] מאלו, אין אלו כלים, אלא נכסים, וימכרו עם שאר המטלטלים בב"ד, וינתנו לבעל חובו". [שר"ע ח"מ צד, כג]. אך בהלכות צדקה מקלים לטובת העני יותר מאשר ב"דיני סידור", שהרי אין העני לא בסדר בהיותו בעל חוב של פלוני, אלא רק נזקק לפרנסה. וכך כתב והוכיח מכמה מקורות הרב נפתלי בר אילן [נקדש בצדקה עמ' 105 הערה 11]. בנוסף בסברא קשה מאוד לקחת לאדם את מקור פרנסתו [כל עוד הוא מנוהל כראוי ורווחין]. יש לזכור שמעלת הצדקה הגבוהה ביותר היא להוציא אדם ממעגל העוני: "מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך... כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול". [רמב"ם מתנות עניים יז].

16 משרה מלאה במשק הישראלי היא כ-180 שעות חודשיות. על כן יש למצוא עבודה בערך בסך השעות הזה.

17 ישנה מחלוקת ראשונית, האם יש מצוות צדקה בעני המסרב לעבוד. הסמ"ק [מצווה כ], כותב: "ולא תאמץ שלא יאמר מה לנו לסייע לפלוני אם היה רוצה היה מרויח יותר מצרכו ת"ל לא תאמץ". בהמשך לכך כתב הנצי"ב [שר"ת משיב דבר ב, ט], שאין לחייב אדם שיעבוד, כדי שלא יצטרך לקבל צדקה. מנגד הספר חסידים [אלף לה] כותב: "אבל אם תראה איש שיכול ללמוד והוא מבין וסופר שיכול לכתוב ואינם רוצים ללמוד ולכתוב אם תתן להם צדקה קורא אני עליהם לצדקה והנה צדקה [עושהו ה' ז'] שנאמר (שם כ"ז י"א) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו". וכך גם כתבו האורחות חיים [ח"ב לד, ד]; רשב"א [שר"ת ח"ב שצא]; דרישה [אבה"ע עא סק"ג]; חתם סופר [י"ד רכט]; מהרש"ם [י"ד קסו]. הכלי יקר [שמות כה, ה] כותב: חדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו. לומר לך דוקא שרוצה להיות עמך במלאכתו ורוצה להקים עמך אז אתה מחויב לסייע לו. אבל אם יושב לו ואומר הואיל ועליך מוטל

²³ אדם שנקלע למצב שבו הוצאותיו גדולות מהכנסותיו, ויש לו דירה בבעלותו שבה הוא גר, אינו צריך למכור את ביתו, ולעבור לגור בשכירות.²⁴ אך נדרש ממנו לעבור לגור בדירה בסיסית, כלומר באזור זול, ודירה פשוטה ולא גדולה.²⁵

י. אדם ששוכר דירה ומחזיק בהון נזיל מול אדם שגר בדירה משלו על כן, אדם ששוכר דירה ומחזיק בחיסכון של מאה אלף ₪, אינו יכול להיחשב עני, עקב היותו מחזיק בהון נזיל. למרות שבסך הכולל מצבו הכלכלי פחות טוב, מאשר אדם שגר בדירה משלו בשווי 600 אלף ₪, שיכול להיחשב עני.²⁶

י. אדם שגר בשכירות ומחזיק בדירה נוספת צריך למוכרה בטרם ייחשב עני לעומת זאת, אדם המתגורר בשכירות, אך יש לו דירה בבעלותו, שאותה הוא משכיר לאחר, דירתו מוגדרת כמו חיסכון כספי בצורת דירה להשקעה. כלומר, רואים אותו בדומה לסעיף יב', והוא מתבקש להשתמש בחיסכון שלו – הדירה להשקעה, למימון הוצאותיו בטרם יוגדר כעני.²⁷

יז. לומד תורה יכול להיחשב עני למרות שאינו ממצה כושר השתכרות אברך שלומד תורה ומבקש תמיכה עקב היותו עני, לכאורה לא היה צריך להיות זכאי, שהרי הוא אינו ממצה את יכולת השתכרות שלו [עיין סעיף יז]. אך נראה שעקב רצון החברה שיהיו לומדי תורה, אברך שבוחר בתורתו אומנותו ומנצל את כל יומו ללימוד תורה,²⁸ ייחשב שמנצל את כושר ההשתכרות שלו, ואם יעמוד בשאר הפרמטרים, יוגדר כעני ויקבל תמיכה.²⁹

יז. מעבר לכך יש לסדר מדרג נתינה לפי דירוג אשראי לאחר נתינת צדקה לעניים ביותר, אלו שאינם בעלי חסכוניות או השקעות, וחיים לפי סל מוצרים בסיסי. במידה ונשאר סיוע כספי, ניתן לתת תמיכה לאנשים נוספים,³⁰ המתקשים "לסגור" את החודש ונמצאים ברמת חיים נמוכה, אך לא בסיסית.³¹

מקורות וביאורים

להשקעה. קשה לראות הבדל בין החזקת קופת חיסכון, נכס מניב, או דירה להשקעה – כל אלו מהווים השקעה כספית לצורותיה השונות, ואין אדם יכול להיחשב עני בעודו מחזיק נכסי השקעה אלו. אמנם בציבור הישראלי התקבע אצל חלק מהאנשים שקניית נכס היא דבר בסיסי, ולא ניתן לחיות בלעדיו, אך אין זה נכון הלכתית. מאחר שלפי שיטתם, היו צריכים חז"ל לומר שקונים ליתום בית ולא רק שוכרים לו: "יתום שבא לישא, שוכרין לו בית" [כתובות סו, ב]. וכך גם לכל עני שפונה לגמ"ח.

²⁸ בשונה מיום עבודה רגיל במשק שמוגדר 8-9 שעות בתוספת נסיעות, אברך יצטרך להוכיח שהוא משקיע יותר שעות בלימוד תורה מאשר עבודה ממוצעת במשק. שהרי יש לשאול, מדוע הוא אינו עובד? התשובה היא: עקב רצונו לגדול בתורה. אם כן, יראה לי שעליו להוכיח זאת ולא ללמוד רק שליש יממה, אחרת בשאר הזמן [סדר שלישי] הוא יוכל לעבוד.

²⁹ ניתן לראות בדברי השו"ע שבכמה מקומות החשיב נתינה ללומדי תורה כקיום מצוות צדקה: מימון משכורת הרב מכספי צדקה - שו"ע י"ד רנא, יג; החלת מצוות צדקה גם על לומדי תורה - שו"ע י"ד רמט, טז; מימון פרנסת הילדים כדי שילמדו תורה - שו"ע י"ד רנא, ג. בנוסף ניתן לראות בחז"ל [כתובות קו, א] שמוטל על הציבור לממן את נושאי המשרות הציבוריות [ובכללם לומדי תורה] ולתת להם "דמי בטלה" מכספי תרומות הלשכה.

³⁰ יש לציין שכיום, רוב הגמחי"ם אינם נותנים צדקה לעניים, אלא פועלים באמצעות מדרג עדיפות למבקשים מהם. גמ"ח קהילתי או יישובי שמחפש לדעת מיהם האנשים המתקשים כלכלית בגזרתו, יכול להשתמש בתוכנת דירוג אשראי לשם כך. רק בדרך זו, יוכל הגמ"ח לדרג בצורה אמיתית את הציבור, בשקלול נכון לנכסים ולחסכוניות שבבעלות האנשים.

³¹ לשם ייעול תהליך הבדיקה, וביורור אמיתי ומדויק, מומלץ להשתמש בתוכנות בדיקת דירוג אשראי [כמו "Credito"]. באמצעות תוכנה זו, המבקש רק נותן ייפוי כח, ותוך כמה ימים מתקבל כל המידע הפיננסי עליו: נדל"ן שבבעלותו; חסכוניות; השקעות; חשבונות בנק; חובות לגורמים רשמיים; עיקולים; שווי רכבים בבעלותו ועוד. כל זה מתכמת ליד ציון, איתו ניתן לדרג את ציבור הפונים.

²³ שלושה מודלים כלכליים קיימים בנושא החזקת דירה ביחס לגדרי עני. אנו הולכנו לפי המודל של חז"ל, שבו החזקת דירת מגורים אינה פוגעת בזכויות לקבלת צדקה. גם מודל זה, לא חף מקושי, אך הוא הקל ביותר לעומת המודלים האחרים. בדיקת גדר עני לפי "דירוג אשראי" וחלוקה בין "תזרים" ל"מאזן", נתונה לקשיים גדולים יותר.

²⁴ חז"ל [כתובות סח, א] כתבו: "אין מחייבין אותו למכור את ביתו". הלכה זו נפסקה בדברי הרמב"ם [מתנות עניים ט, ד].

²⁵ הנחיה זו היא תרגום דברי חז"ל [כתובות סח, א]: "היה משתמש בכלי זהב - ישתמש בכלי כסף, בכלי כסף - ישתמש בכלי נחושת". כלומר, על האדם לרדת ברמת החיים שבה נהג, אחרת לא ייחשב עני. בנוסף, יש לדייק את השוני המהותי בין תקופת חז"ל לימינו בהקשר להחזקת דירה: א) בימיהם הקרקעות והבתים היו שווים פחות או יותר אותו דבר. לא הייתה להם מציאות שבה יש הבדלי מחירים של מאות אחוזים במחירי הקרקעות בין האזורים השונים. הרי שבעבר בכל מקום המחירים נשארו כמעט אותו דבר, שלא כמו בימינו. ב) שוק הנדל"ן הקיים כיום, לא היה בעבר. לא היה פשוט לקנות קרקע ולדור בה, לא היו תשתיות, היה מורכב למכור את הקרקע ולעבור לנקודת היאחזות אחרת. ג) מבנה ההתיישבותי בעבר היה במבנה משפחתי. מעבר למקום אחר היה צעד דרסטי מאוד, [בדואי שנקלע לחוב לא יעזוב את החמולה ויעבור לגור בכפר אחר בשום מצב], שלא כמו בימינו בו כולם גרים בכל המקומות.

²⁶ לכאורה, יש להקשות מה ההיגיון בכך שאדם שמחזיק חיסכון כספי, הגם ששווה רבע מדירה, נצרך להשתמש בכסף למימון הוצאותיו, בעוד חברו שמחזיק בדירה משלו, אינו צריך למכור אותה? נראה להציע שתי אפשרויות: א) חז"ל רצו לעודד את האדם לרכוש לו בית מגורים ולא להיות תלוי באדם אחר. יש כאן הנחה סמויה כי דירת המגורים הינה צורך בסיסי קיומי, ולא מותרות. ולמען אידאל זה מוכנים חז"ל לסבול עיוות מסוים שקיים, ובלבד שלא נכריח את העני למכור את ביתו. ב) אמנם שימוש בכספי חיסכון הינו צעד לא פיננסי בעל השלכות כלכליות שליליות לטווח הארוך, אבל חז"ל מכוונים להבטחת קיומו הבסיסי של העני, יותר מאשר חילוצו ממלכודת העוני ושיקומו בטווח הארוך.

²⁷ כאשר חז"ל לא הצריכו את האדם למכור את ביתו, בטרם יקבל תמיכה כלכלית, הם דיברו על בית שבו האדם גר, ולא על דירה